

362. Het Groot Filologiedictee (2)

1. (B) De badinage is de luchtige scherts, kortswijl. De uitdrukking 'badinage à part' betekent 'alle gekheid op een stokje'. 'Roodborstje' en 'blauwbaard' zijn voorbeelden van een bahuvrihicompositum. Anglicismen, germanismen en gallicismen zijn voorbeelden van een barbarisme. Het Bargoens is de dieventaal, in het bijzonder die van Noord-Holland, die veel elementen in zich heeft van het Hebreeuws, Jiddisch (Jiddisj, Jodentaal, Jodenduits) en de zigeunertaal Romani (Romanes). Een oxytonon is een woord met de klemtoon op de laatste lettergreep. De biedermeierstijl is de stijl van huiselijke degelijkheid en brave burgerlijkheid uit de periode van 1815 tot 1850. Een bigram is een woord dat bestaat uit twee letters ('de', 'en'). Wanneer een biografie de roman nadert, spreekt men van *vie romancée*. De black comedy is een blijspel vol grimmige humor. Blague is aanmatigende grootspraak. Blasfemie is godslastering. Een comédie de mœurs is zedenkomedie, een comédie d'intrigue is een intrigeblijspel en een comédie de caractère is een karakterblijspel. Bombast is gezwollen taal.
2. Een boerde (sproke) is een fabliau: een kleine humoristische en gewaagde vertelling of verhalend gedicht uit het dagelijks leven. Het boustrofedon is de schrijfwijze van inscripties waarbij de eerste regel van links naar rechts, de tweede van rechts naar links gelezen wordt en zo verder steeds om en om (zoals een os het land ploegt). Van een brachycatalectisch vers ontbreekt de laatste voet geheel. Brachygrafie (tachygrafie) is de snelschrijfkunst met verkortingen. De breve is een beknopt pauselijk schrijven. Brevitas is beknoptheid als stijlkenmerk. Epistolografie is de kunst van het briefschrijven. Een burleske is een klucht oftewel parodie.
3. (C) Het cadavre exquis is oorspronkelijk een door de surrealisten in de literatuur geïntroduceerd spel. Een calembour is een woord- of naamspeling. Een cantate is meestal van lyrisch-epische aard. Een canticum (kantie) is een kerkelijke lofzang. Een cantilene is een kerkgezag, maar ook een korte, zangerige melodie. De Divina Commedia van Dante bestaat uit 100 canto's. Een canzone (GB geeft 2 meervoudsvormen, VD zelfs drie!) is een lyrisch gedicht van gelijkgebouwde strofen, zoals bij Dante en Petrarca. Carets zijn weglatingstekens ('dakjes'). De Carmina Burana is een verzameling 13e-eeuwse (ook: 13de of dertiende) Latijnse liederen, die werden opgesteld door de vaganten, een groep rondtrekkende studenten. Een carol is een feestelijk, wat religieus getint lied. Een cartouche is onder andere een groep hiërogliefen of andere tekens, omsloten door een ovale ring, een koningsnaam weergevende. In de casus rectus blijft een naamwoord onverbogen, in de casus obliquus niet. Catalecten zijn verzamelde overgebleven fragmenten van oude dicht- en prozawerken.
4. Catalectisch is fragmentarisch, onvolledig. De catastrofe is de noodlottige ontknoping van een tragedie. De catenen zijn een verzameling van Bijbelverklaringen, met name uit de kerkvaders. Een causaal verband is redengevend. Een cavatina is een korte aria zonder herhaling. Een cento is een gedicht dat samengesteld is uit losse verzen van andere gedichten. De cesuur is een rustpunt (verssnede, diëresis). Een chanson d'amour is een lied over de hoofse liefde (minnezang), een chanson de geste een Oudfrans heldendicht. Een charade is een lettergreepraadsel. Het adjectief chauceriaans komt van Chaucer (die van de Canterbury Tales). Een diep verborgen chiasma (chiasme, kruisstelling) is:

Voor wien kinderen en wijzen
Lachend laten boek en spel, ...

Een choliambe (choliambus, hinkjambe) is een drievoetig jambisch vers met als laatste voet een trocheus (trochee) of spondeus (spondee). Chorografie is de beschrijving van landen of landstreken in hun uiterlijke gesteldheid. Een chrestomathie is een bloemlezing. Een chrie is de behandeling van een thema naar een gegeven schema van gezichtspunten. Een chronogram is een tekst waarin de letters die groot kapitaal gedrukt zijn, als Romeins cijfer beschouwd, samengeteld een jaartal vormen. Een christogram is een Christusmonogram (P en X, chi en rho).

5. Classicisme is de navolging van de Griekse of Romeinse oudheid in kunst of letteren. De chute (volta) is de wending in de gedachte van een sonnet, met name op de grens tussen het octaaf en het sextet. Circuitus verborum is periodebouw of omhaal van woorden. Een circulus in probando is een cirkelredenering. Het (de) circumflex is het samentrekkingsteken (^) zoals in 'Neêrlands' voor 'Nederlands'. In citadelpoëzie wordt de lof gezongen van de verdediging van Antwerpen door Chassé in 1832. Een clerihew is een vierregelig, humoristisch gedichtje met rijmschema aabb; de eerste regel noemt een persoon op wie in de vierde regel een toespeling wordt gemaakt. Een cliché is een veelgebruikte beeldspraak, waardoor deze 'afgesleten' is. Een climax is een klimming door opeenvolging van steeds sterkere uitdrukkingen (bijvoorbeeld weezin, afschuw, haat), maar ook: het hoogtepunt van spanning in een verhaal. Een coda is een aan een sonnet toegevoegde regel of strofe. Een codex is een oud handschrift. Een cognaat is een woord van gelijke afstamming. Voorbeeld: *nacht* (Nederlands en Duits) en *night* (Engels). De dubbel(e)punt wordt ook colon genoemd.

6. Cohesie is de innerlijke samenhang van de woorden en morfemen (kleinste vormelementen) in een zin. Collocatie is de idiomatische verbinding van twee of meer woorden (bijvoorbeeld de harde feiten). Een commedia dell'arte is een op vaste thema's variërend, deels geïmproviseerd kluchtspel zoals in Italië en Frankrijk in de zestiende tot achttiende eeuw veel beoefend werd, met vaste figuren als Harlekijn en Colombine. De comparatief (comparativus) is de vergrotende trap ('leuker' van 'leuk'). Een compendium is een samenvattend handboek waarin de hoofdlijnen en het begrippenapparaat van een wetenschap zijn weergegeven. De competence (competentie) is de kennis die de taalgebruiker van zijn moedertaal heeft en die hem in staat stelt op correcte wijze en in een situatie passende zinnen in die taal te vormen en te begrijpen volgens de bedoeling. Een compositum is een samengesteld woord. Concatenatie is kettingvorming, aaneenschakeling. Een consonant is een medeklinker.

7. Concrete poëzie is een kunstvorm waarin poëzie en typografie elkaar aanvullen. Een confabulatie is een verzonnen mededeling (synoniem: verzinsel). Congruentie is overeenstemming in vorm (uitgangen et cetera) van woorden in syntactisch verband. De conjugatie is de vervoeging. De consecutio temporum is de grammaticale regel volgens welke het gebruik van een bepaalde tijd in de hoofdzin een bepaalde soort van tijd in de bijzin noodzakelijk maakt. In een logische implicatie heb je een antecedens (A) en een consequens (C): als A, dan C. Voorbeelden van contaminatie zijn: 'opbellen' en 'telefoneren' wordt 'optelefoneren', 'kost veel' en 'is duur' wordt 'kost duur'. Een porte-manteauwoord (porte-manteau is kapstok) is een samengetrokken woord (bijvoorbeeld 'brunch' uit 'breakfast' en 'lunch'). Een contradictie is een tegenspraak, een contradictio explicita een uitdrukkelijke tegenspraak, een contradictio in adjecto een tegenstrijdigheid in het bijvoeglijk naamwoord, bijvoorbeeld 'droog water' en 'levend geraamte' en een contradictio in terminis een tegenstrijdigheid in de gebruikte woorden, zoals 'hij was ziende blind'.

8. Een copla is een gedichtje in de Spaanse volkspoëzie van één strofe met drie tot vijf, gewoonlijk echter vier regels van acht voeten, waarvan de evene rijmen. Een copula is een koppelwerkwoord. Een corollarium is een bijvoegsel. Een corpus is een verzameling teksten, met name voor linguïstisch onderzoek. De coryfee was de koorleider in de Griekse tragedie. In een cyclisch gedicht herhaalt de slotstrofe de beginstrofe. Het cyrillisch schrift (alfabet) is het schrift (alfabet) dat door de Russen, de meeste volkeren van het GOS, de Bulgaren en de Serven gebruikt wordt. Een cyclogram is een woord dat eindigt met letters waar het mee begint. Ook rondloper of staartbijter genoemd. Voorbeeld: 'weduwe' en 'ingeving'.

Rein Leentfaar